

Bajura Tudor, dr.hab., prof. univ.

În calitate de indicator principal a aprecierii presiunii crizei economice asupra populației țării tot mai des este utilizată ponderea produselor alimentare și a băuturilor nealcoolice în totalul cheltuielilor de consum ale gospodăriilor casnice. Fiind, până la criza economică din 2009, în continuă scădere, acest indicator a atins nivelul de 40,8%, pentru a crește ulterior la 43,5% în anul 2015.

Orice criză economică, alături de agravarea stării financiare a statului (bugetelor de stat și a celor de administrare publică locală) trebuie să fie privită și ca semnal de alarmă, semnal de promovare mai activă a reformelor socio-economice într-o țară sau altă.

Este bine cunoscut faptul că sistemul economic de gospodărire, bazat pe legile și principiile pieței libere, fiind eficient și progresiv în mai multe privințe, este lipsit, totodată, de echilibru și stabilitate. Crizele periodice, numite ciclice, zguduie temeliile economiilor capitaliste, provoacă asemenea fenomene ca reducerea cererii și ofertei agregate, creșterea șomajului și a deficitelor bugetare, scăderea nivelului de trai a populației țării, etc.

Criza economică actuală a economiei naționale a fost provocată de șocurile externe din perioada anilor 2007-2008, care au avut loc în primul rând în SUA și s-au extins ulterior, practic, la scară globală. În Republica Moldova PIB-ul anului 2009 s-a redus în comparație cu anul precedent cu 6,0 la sută. Au urmat, ulterior, ani de creștere relativ dinamică atât a valorii adăugate brute, cât și a produsului intern brut, însă delapidările din cadrul sectorului financiar-bancar din anii 2014-2015 au diminuat din nou rezultatele obținute. Volumul PIB-ului în a.2015 s-a micșorat în comparație cu anul precedent cu 0,5 la sută, Republica Moldova plasându-se pe ultimul loc în clasamentul european la capitolul "PIB-ul pe cap de locuitor".

Deși în perioadele de criză volumul consumului curent scade, cele mai mari reduceri se observă, totuși, la capitolul "formarea brută de capital" – a investițiilor în capital fix și formarea stocurilor de bunuri și materiale. Astfel, în 2009, volumul absolut (în prețuri curente) a formării brute de capital s-a micșorat de la 24683 mln. lei până la 13985 mln. lei, sau cu 10698 mln. lei în comparație cu anul precedent (43,3 la sută). Cu toate că au urmat ani de recuperare, nivelul anului 2008 (anul anterior declanșării crizei) a fost restabilit abia în a.2014, ca apoi din nou să scadă în a.2015 cu 8,8 la sută, sau cu 2172 mln. lei. Efectul negativ general al crizei economice constituie, deci, neinvestirea a zeci de mlrd. de lei în economia națională, ceea ce înseamnă locuri de muncă pierdute, salarii neconsistente, buget public deficitar, etc.

Spre deosebire de formarea brută de capital, consumul final, mai ales consumul produselor alimentare, nu este atât de flexibil și/sau dependent de oscilațiile imprevizibile ale PIB-ului țării. Specificul Republicii Moldova îl constituie faptul că coșul alimentar de consum este bazat atât pe potențialul existent de producție, pe condiții naturale existente, cât și pe tradiții seculare naționale, religioase, culturale etc., conform cărora populația țării, în primul rând, din spațiul rural, în calitate de preferințe de consum alege produsele fitotehnice, inclusiv pâine și produse de panificație, crupe, macaroane, ulei vegetal, zahăr și alte produse fitotehnice bogate în albumine (fasole, năut, mazăre, etc.) și vitamine (legume, fructe, pomușoare etc.). Reieșind din analiza efectuată, putem constata că din cele 3540 Kcal planificate și apreciate ca coș optim de consum zilnic pentru 1 persoană, aproximativ 2515 Kcal sau 70,6 la sută, corespund prețului de doar 19,8 lei. Deci, la 1000 Kcal, aceste 9 grupe de produse alimentare au prețul actual de piață de doar 7,92 lei. Componenta cea mai ieftină din toate produsele sus menționate este pâinea și produsele de panificație. Fiind puternic subvenționată din partea statului, această categorie de produse alimentare, calculată la 1000 de Kcal are, actualmente, prețul de doar 2,58 lei.

Este de menționat, că prețul mediu a 1000 de Kcal de origine animalieră, conform analizei efectuate, constituie 28,11 lei, ce este de circa 11 ori mai scump decât 1000 de Kcal de produse de panificație.

În total, produsele fitotehnice din componența coșului optim de consum formează 71,1% ca valoarea energetică, deși prețul lor de piață constituie doar 40,8 la sută de prețul total al coșului alimentar de consum, optimal ca structura și mărime. Astfel, contribuind, ca valoare energetică, cu doar 28,9 la sută, produsele zootehnice cer acoperire bănească în mărime de 59,2 la sută din prețul de piață al coșului alimentar de consum.

Bazându-ne pe cele relatate, nu ne miră faptul că anume produsele zootehnice ocupă ponderea cea mai mare în volumul total de importuri a produselor alimentare. Mai mult ca atât. În perioada anilor 2000-2014 ritmurile cele mai înalte de creștere a importului produselor respective le-a manifestat categoria „Animale vii și produse animaliere” (de la 10744,5 mii dol. SUA în a.2000 până la 158759,9 mii lei în a.2014), ce constituie o creștere de 14,8 ori. Pentru comparație putem menționa că exportul acestor produse în perioada analogică a crescut numai de 2,6 de ori (de la 22793,6 mii dol. SUA în anul 2000 până la 59732,5 mii dol. în a 2014). Deci, într-un singur an (2014) volumul importului net pe această categorie de produse alimentare a constituit aproape 100,0 mln. dol. SUA.

Important este faptul că la fiecare dolar obținut din exportul produselor animaliere Republica Moldova cheltuiește 2,66 dolari pentru importul produselor alimentare analogice, o mare parte a cărora nu sunt preconizate spre reexport (precum deseori relatează importatorii), ci spre consum intern.

Potențialul intern al producerii și comercializării (inclusiv externe) a cărnii, în primul rând a cărnii de bovine, nu este pe deplin materializat. Aceasta o denotă faptul că numărul vitelor cornute mari, puse la îngrășare, a scăzut de la 813 mii/capete, în perioada pre-tranziție, la 58 mii capete în anul 2014, adică de 14,0 ori.

Este de menționat că procesul de reformare a sectorului agrar nu poate fi privit ca impediment în calea schimbărilor destructive care au avut loc fie în structura producției, fie în structura comerțului extern, fie în cea de consum. Au rămas, practic, la același nivel suprafețele pășunilor și fânețelor, planificate pentru asigurarea cu furaje a peste 1,2 mln. capete de vite cornute mari, din care în prezent au rămas numai 189 mii capete, inclusiv 131 mii capete de vaci mulgătoare.

Reduceri, chiar dacă nu la fel de drastice, sunt constatate în numărul capetelor de porci, la cireada de ovine și caprine etc. În mod proporțional au fost reduse suprafețele culturilor furajere, cu scopul ca producția, obținută suplimentar, să fie exportată peste hotarele țării în calitate de materie primă cu valoarea adăugată scăzută, deseori, practic, la prețul de cost. Totodată, după cum a fost menționat mai sus, importăm în cantități considerabile produse animaliere, deseori prelucrate industrial, deci, la prețuri de piață exagerat de mari, accesibile doar pentru o fracțiune mică a populației țării.

Conform datelor Serviciului Vamal, importul cărnii și a organelor comestibile de animale (bovine, porcine, ovine, caprine, de cal, de măgari, de păsări etc.), într-un singur an (2015) a depășit volumul de 22,36 mii tone. Fiind, de obicei, la etapa expirării termenului de consum, având multe caracteristici specifice, departe de a fi perfecte, chiar dacă nu sunt periculoase pentru sănătatea consumătorului, aceste volume de carne și organe comestibile importate servesc drept impediment principal în calea dezvoltării sectorului autohton de producție a produselor zootehnice. Cel mai convingător argument în această privință îl constituie faptul că 17,92 mii tone din volumul importat de carne, sau 80,1 la sută, a fost importat la un preț mai mic de 1 dol. SUA per kg. Evident, aceste prețuri sunt mult sub nivelul costurilor de producție a produselor analogice din Republica Moldova. Drept consecință, sectorul autohton de producție a produselor

animaliere este pus în pericol, cu toate consecințele ulterioare negative sub forma lipsei locurilor de muncă în spațiul rural, deficitului comerțului exterior, utilizării proaste a capacităților existente de producție în sectorul rural, etc.

Este evident, că în cazul producerii cărnii de bovine, care în toată lumea este înalt apreciată pe motivul conținutului bogat de albumină și energiciei scăzute în calcul la o unitate de greutate, interes major îl manifestă structurile comerciale corporative. Anume ele trebuie să devină, în prezent, investitorii principali în revitalizarea sectorului autohton de producere a cărnii de bovine în cadrul gospodăriilor mici și/sau mijlocii, înzestrându-le pe acestea cu tehnologii moderne pentru a deveni competitive atât pe piața internă de desfacere, cit și pe cea externă. Pentru început se propune elaborarea și implementarea practică a unui Program de Stat de revitalizare a sectorului de vite cornute mari, în cadrul căruia, în baza de concurs, vor fi selectate cele mai bune proiecte locale, ulterior susținute din partea statului prin aplicarea măsurilor de subvenționare sau prin alte modalități de susținere și asistență financiară.